

P GLASOVA Panorama

KRANJ, 3. NOVEMBRA 1962

STEVILKA 43

Zadnja dejanja velikih ljudi pred smrtjo

Miha Klinar

Mrtva vas

Vse, kar je
od ljudi
in vasi
ostalo, je —

starci
in otroci,
kene in
dekleta

se še lepi
okus
po dimu
in slanib
solzah
in sežgani
krvi —

skoro bodo
pod nebo
vzletele
in izgubile
se v sinjini.

Morda bodo
odložile
na nebu
solze —

Morda bodo
mlado
valujočo travo
izvabile
iz pepela
dekliskih las
sežganih

in iz ustnic
izgorelih
in oči
ugaslih
prebudile
rože —
sinje
bele
rdeče

Črn križ
in bog
z odstreljeno
roko

so morali
v plamenih
zgoreti
živi

lastovice,
ki jih pravkar
je pomlad
prinesla
v sinji jati,
obletavajo
škrbine
in žalostne
corčijo —
jočejo za
gnezdi —

drobne
kot na rimsko
cesto
goste zvezde

Morda
kakor rosa
bodo pale
na ožgano
zemljo
med črne
ruševine?

Morda res
nekoč bo človek
nad to grozo
in trpljenjem
našel
zvezdo sreče.

in te škrbine
dimnikov
med počrnelimi
zobmi zidov.

in z njimi
sanje,
skrbi in upi

Vse drugo —
rože na oknih
in lastovičja
gnězda,

in strah
pred smrtjo.
Na črnih
jezikih
pogorišča

KAKO SO UMIRALI

Smrt se je utelesila v kljukastem križu. Kosil je vasi, mesta, dežele, narode...

In ljudje? Naši ljudje?

Da bi živeli, so padali. Po jelovskih in pokljuških kotanjah, od Drage in Begunj, Dražgoš in Bistrice, Senčurja in Radovne je padlo in omahnilo pet tisoč sedemsto trinajst ljudi. Mnogi so bili postreljeni kot talci za »zadostilni ukrep«, kakor so to Nemci beležili v opravčilo za svoje moralne in vojaške poraze. Prvi štirje talci so bili ustreljeni v Slatni pri Begunjah 2. avgusta 1941. leta. Potem je to postala vsakdanja praksa mrkih obrazov nacističnega jeklenega stroja. Skupno so postreljali po Govrjanskem 125 skupin talcev.

Spomenik padlim borecem blizu Sele nad Škofjo Loko

Med temi je bilo 11 obešenih, 102 pa so jih vrgli v ogenj.

»GLEDATI HOČEM«

Lancovo, mrkega jesenskega dne. Moč oboroženega upora se je pokazala tudi tu. Izdajavec je dobil »plačilo«. Okupator se je maščeval, kruto maščeval nad nedolžnimi ljudmi. Iz begunjskih zaporov so pripeljali tjakaj 20 talcev. Prej so pripravili kolo, kamor so jih potem privezali. Med žrtvami, ki so stopale iz tovarnjaka, so ljudje opazili tudi mlado žensko. Bila je 28-letna Rezka Dragar. Zvezana, z mirnimi koraki je enakomerno in hladno stopala na pripravljeno morišče. Ko so jo že privezali k močnemu kolu, so ji hoteli zvezati oči. Toda ona se je temu odločno uprla in vsi so slišali njene besede: »Hočem do smrti gledati to lepo slovensko zemljo. Kar streljajte! Toda vedite, da ne boste zmagali!« In tako je omahnila 17. oktobra 1941. Toda Rezka je bi-

la že večkrat pripravljena na to. Ze takrat, ko se je izmed stvkajočih delavk »Jugobrunec« v Kranju vrgla pred železniško lokomotivo... Boj za delavske pravice, boj za življenje ne pozna meja.

PRVI ZLOČIN

Begunje in Draga sta znana kraja množičnih streljanj. Tako kot sta po vojni vedela povedati domačina Franc Mežek iz Slatine in Pintar iz Begunj, so Nemci zadnje dni julija 1941 uredili posebno morišče v takratni vojaški baraki med Begunjami in Slatno. Tam so napravili visoko in debelo steno, ki je bila široka približno tri metre. Med dvema lesenima stenama je bila meter debela plast zemlje. Na vsaki strani stene so bila vešala in tudi vse potrebno za privezovanje žrtev za streljanje.

V Dragi je pokopanih 161 talcev in 18 borecev NOB. Mnoge tam postreljene žrteve pa so Nemci odpeljali neznano kam

Begunje so simbol žrtev in mučenja v zadnjem osvobodilnem boju. Skupno je tam pokopanih 509 talcev

nje. Pod zidom so napravili meter širok odtočni kanal, ki so ga zasuli s peskom. Tja se je stekala kri.

Tako je bilo to morišče in prvi zločin okupatorja na tem kraju je bil 2. avgusta 1941. leta. Dva so ustrelili in dva obesili. Begunje z Drago so potem postale simbol mučenja in streljanja talcev. Nad dvanaest tisoč zapornikov se je zvrstilo med tamkajšnjimi zidovi in 638 jih je tam ostalo za večno.

»BRAT, USTRELI ME!«

Bil je sneg in mraz, da je drevje pokalo. Po legendarnem tridnevem boju v Dražgošah je nekaj skrajno izmučenih partizanov prišlo na Mošenjsko planino. Za nekatere borce je bil to že četrti dan brez spanja in brez oddiha.

Nenadoma so iz bližnjega gozdčka preko zasnežene jase zaropotale sovražnikove brzostrelke. Stražar Jožca je omahnil. Vnel se je hud boj. Boj male peščice izmučenih obkoljenih partizanov z močno in do zob oboroženo nem-

(nadaljevanje na 5. strani)

Enega najstrašnejših zločinov je okupator zagrešil v gorski vasi Radovna. 20. septembra 1941 so se maščevali nad prebivalstvom; požgali so vse hiše in 24 žrtev pometali v ogenj

Spomenik na Javorniku pri Jesenicah je eden izmed značilnih simbolov borca revolucionarja

Generalove zmage

Francija je zgubila bitko, ni pa zgubila vojne - čas „močnih“ vladarjev

Zmag generala de Gaulle ni malo. Zmagoval je na bojiščih in v ministrskem nastopu. Zmagoval je takrat, ko so mu prerokovali poraze, in poražen je bil takrat, ko so mu napovedovali zmage. Nedeljska zmaga na referendumu o spremembi ustave zato ni nepričakovana, čeprav je to verjetno njegova prva zmaga nad Francozi. General je zmagoval za Francoze in porazili so ga na koncu vedno Francozi. Toda francoska zgodovina se ne ponavlja več.

NAJBOLJŠI UČENEC VOJASKE SOLE

General ni znan samo po svoji velikosti in izrazitem, gomolju podobnem nosu, ampak prav tako po svojem spridevalu iz vojaške šole. V francoski vojni akademiji je oblekel vojaško obleko, ki je ni slekel do zmage nad Nemci. Bil je vseskozi najboljši učenec znane francoske vojaške šole. Ze njegovi starši so se hvalili, da je imel »dobro glavo«. V francoskem ministruvstvu vojske je zapisano, da je de Gaulle postal najmlajši francoski general.

Ze kot polkovnik je opravljal naloge generalov. Takrat je brez generalskih našitkov govoril iz Londona Francozom: »Francija je zgubila bitko, ni pa zgubila vojne«. Z največjo zagritostjo in voljo se je uprl Petainovi izdaji in iz Velike Britanije nadaljeval bitko za čast in obličje prave Francije. Mit o »velikem de Gaulle« je nastal v težkih časih leta 1940, ko se ni vedelo, kako je Francija padla na kolena in po čigavi zaslugi. Churchill mu je takrat napovedal usodo: »Vi ste človek prihodnosti!«

ZOPET NA PRESTOLU

Nerazumljivo hitro je de Gaulle po vojni odšel v pokoj. Deset let je živel na svoji kmetiji in pisal svoje vojne memoare. Potem je prišlo leto 1958 in generalska vstaja v Alžiriji. Takrat je s svoje kmetije prišel naravnost v Elizejsko palačo, da bi Francozom povedal: »Francozi in Francozinje, pomagajte mi!«

De Gaulle nikoli ni bil politično nadarjen, da bi se razdal strankam. Bil je vo-

tično delaven, da je za Francijo delal čudeže. Za dobre štiri leta je končal z alžirsko vojno, napolnil francosko državno blagajno z zlatom in Francija do njegovega časa ni poznala večje blaginje in hitrejšega razvoja. Težki frank je dobil vrednoti v

STARI RACUNI

General de Gaulle ni bil strankam nikoli naklonjen. Njegov prir do strank in jeza, s katero je odhajal v skupščino, je precej starega izvora. Francoske stranke in strankarska skupščina je bila namreč kriva, da je de Gaulle deset let živel v pozabi in prebil najboljša leta svojega življenja na kmetiji daleč od Pariza. De Gaulle je vedel, da ima v francoski skupščini največjega nasprotnika in grobarja. Zato je z vsa razpoložljivo doslednostjo lotil končnega obračuna. Zrtvoval je vse, kar je imel in bil je pripravljen darovati tudi sebe. Ko je skupščini hotel odvzeti že zadnje veliko dejanje, da voli francoskega predsednika, se je vsa hiša dvignila proti njemu. Razpustil je skupščino in razpisal ustavni referendum. General pa je po razpustu še naprej govoril: »Ostal bom na čelu države tako dolgo, dokler bom zmogel. Če pa ne dobim večine, bom odstopil.«

De Gaulle v spalni čepici

jak in je mislil, da se lahko postavi nad stranke. V zadnjih letih je postal tako poli-

De Gaulle kot rudar

De Gaulle kot diplomat

tujini. »Evropski bolnik, ni več bolnik«, je govoril de Gaulle.

GLOBUS

Poljub za avtoqram
Brez obrazložitve je bila odbita prošnja neke 32-letne Američanke, ki je zaprosila, da bi jo sprejeli v Beli hiši. Beseda je o ženi, ki je leta 1960 na predvolilnem zborovanju za predsednika ZDA pritekla k predsedniku Kennedyju in ga vprilo množice poljubila. Prisotni novinarji so ta prizor posneli, srečna državljanica pa je sedaj želela dobiti predsednikov avtoqram na sliko. Varnostna služba v Beli hiši pa ni imela razumevanja za to romantično željo.

Požrešno človeštvo

Neka pred kratkim izdelana statistika pove, da človeški rod razen goved, telet, svinj in ove poje vsako leto tudi 300 tisoč konj, 420.000 oslov in 16.000 psov.

Priključitev k Evropi

Angleški novinarji so v nekem mestu zbirali izjave meščanov za pristop ali proti pristopu Velike Britanije k Skupnemu evropskemu trgu. Dobili so tudi mišljenje nekega mladega dekleta, ki se je stoddstotno opredelila za pristop Velike Britanije. Svoje stališče je dekleta tako pojasnilo: »Moški so na kontinentu naravnost fantastični...«

Izurjen stirelec

Perzijski šah Mohamed Reza Pahlevi se v času dopusta na Kaspiškem jezeru uti tudi v streljanju. Streljanje iz vojaške puške je negov omiljen konjiček. Toda šah v svoji spretnosti pretirava. Nedavno je dva metra od tarče postavil nekega častnika, ki je veličanstvu moral sproti sporočati o zadetkih. Kralj si marsikaj upajo.

SVETA KNJIGA

Po nedeljskem glasovanju si izid vsi razlagajo po svoje. De Gaulle pravi, da je med volilnimi udeleženci dobil prepričljivo večino. Stranke se tolažijo, da de Gaulle ni dobil zaupanja, ker je številni volivcev, ki so ostali doma veliko. Ali bo de Gaulle spremenil ustavo in Franciji ustvaril razdobje »trdnih vladarjev«? Kdor pozna francosko zgodovino, ve, da Francija do »moč-

De Gaulle kot Francoz

nih vladarjev« ni bila imuna, vendar jih je vedno ob pravem času zmoglo ukrotiti. De Gaulle je zbudil v Franciji vizijo voditelja, ki ga brezpogojno morajo vsi poslušati — od predsednika vlade do zadnjega volivca. To pa je v nasprotju s francoskimi strankami, ki mislijo, da je ustava »sveta knjiga«, ki se ne more spreminjati zaradi generalskih muh, pa čeprav jo skuša spreminjati v zgodovini eden izmed največjih francoskih generalov.

Rekli so ...

»Z mirom je tako kot z našimi materami. Ne vemo pravzaprav, koliko nam pomeni, dokler lahko trkamo na njegova vrata.«

Rosa Jochmann, članica avstrijske skupščine

»Nuklearna strategija ima tako kratko življenje, kot je kratka ženska moda.«

Richard Crossman, laburistični voditelj

»Sovjetska zveza postaja po načinu življenja vsak dan bolj podobna Združenim državam. To pa je najslabša stvar, ki se lahko pripeti neki državi.«

William Saroyan, ameriški književnik

»Strinjanje v principu na žalost čisto pomeni nestrinjanje v posameznostih.«

Selwin Lloyd, britanski politik

»Ljubezen do bližnjega bi bila precej lažja, če bližnji ne bi bili tako blizu.«

Norman Maller, ameriški književnik

»Za mnoge ljudi je ljubezen samo rokopis, iz katerega delajo neprestano prepise, namesto da bi pisali novo besedilo.«

Simone de Beauvoir, francoska književnica

»Velika zasluga moje oblasti je bila, da so prišli na vodilne položaje v državni upravi zreli ljudje in ne mladostniki, ki se jim voda za ušesi še ni posušila.«

Dwigt Eisenhower, bivši ameriški predsednik

Popotni zapiski o naših severnih sosedih

Razprodaja prirodnih lepot

Deset dolarjev nosiš čez mejo z občutkom, da nimaš kaj prikrievati. Vsak, ki pogleda v potni list, ve, da nosimo tajo valuto v denarnici, ker Narodna banka v to uradno listino deli svoje avtograme. Cariniki pa mislijo, da je zakon zato, da ga ljudje kršimo. Hoče zvedeti vse podrobnosti o nakupu tuje valute in kmalu bi me vprašal, kakšne oči je imela blagajničarka, ki mi je na banki dajala denar. Pri denarju je človek vedno natančen, zlasti če ve, da gre čez mejo in če stopi pred carinika, ki je natančen (!) in v denarnici išče več denarja, kot ga sme biti. Dokazovanje, da v denarnici ni več denarja, kot ga je, je podobno dokazovanju, da črna ni belo.

Kmalu po pregledu denarnice sem bil na avstrijski strani. V tujini z desetimi dolarji lahko gledaš samo v zrak.

AVSTRIJSKO SODIŠČE

Avstrija ni več mirna država. Avstrija je gostilna v pravem pomenu besede. Tujski promet jo je prisilil, da se je brez borbe vdala. Nemci so že drugič osvojili Avstrijo, prvič z vojsko in drugič kot turisti. V tej alpski deželi ljudje delajo samo še za turiste in od njih živijo. Vsak obrat in vsak gib je preračunan, da se ustreže tujcu. Zaradi tujih turistov ima naša severna sosedja precej popačen videz. Na cestah je živahnejša, kot bi to sama zmogla. Avstrija postane podobna sebi šele pozimi, ko reka tujcev usahne. Toda iz tega studenca tudi pozimi kaplja. Gorski turizem si prizadeva, da odpravi razliko med poletjem in zimo. Ta prizadevanja so običajno uspešna.

Avstrijci so po vojni živeli mirno in tiho. Dolgo so obnavljali dunajsko državno opero in avstrijski kancler je sklepal stave s Hruščevom o gojitvi hibridne koruze na avstrijskih njivah. Potem so v Salzburgu zgradili najdražjo festivalno dvorano na svetu in zdaj gradijo najdražjo cesto v Evropi med Dunajem in Salzburgom, ki po osmih letih še vedno ni prevozna. Po osmih letih vrtanja skal in ritja po zemlji je ta prometna žila, ki je dolga 300 kilometrov, za promet neuporabna. Zato pa je gneča na ostalih cestiških, ki jih naglo izboljšujejo in modernizirajo, neugodna in za vožnjo naporna. Večina cest v Avstriji je dvoosmernih in bo šele avtomobilska cesta Salzburg-Dunaj prekinila s cesarskim časi.

Avstrijska modna barva je še vedno zelena. Zelena so pobarvani semaforji, ki zeleno mežikajo, zelena je pokrajina in zeleni so končno orožniki. Tudi veliko avstrijskih vlakov je zelenih. Ne vem, kakšna je avstrijska oblast. Za socialiste pravijo, da so preveč rdeči, ljudski stranki pa obitajo, da je črna; ker pa vladata obe hkrati skupaj, bo verjetno njihova politika zelena. Če bo šel razvoj tako naprej, bo kmalu zelena tudi Donava in Avstrija, ki imajo Straussa naslikanega na bankovcih — bodo peli »Na lepi zeleni Donavi...«

Avstrijska nevtralnost ima marsikdaj dobre in slabe strani. Orožniki so torej oblečeni v zelene obleke in zdelo se mi je, da imajo vsi premajhne obleke. Država varčuje. Redkolke na svetu so orožniki tako na repu državnega proračuna, in ker so na repu, je državna blagajna vedno prazna, ko bi jim bilo treba zvišati plače.

Na avstrijskih cestah, po katerih potuje poldrugi milijon nemških turistov v Italijo, poldrugi milijon prihaja na prezačenje v Avstrijo — približno enako število pa zdrvi in se vrača z juga in vzhoda, ni videti ljudi, ki bi

skrbeli za urejanje prometa. Dolge kače vozil se vijejo brez nadzorstva. Pri nas ima že skoraj vsako križišče svojega millčnika, ki usmerja promet, v Avstriji pa jih moraš iskati z lučjo. Ker na dolgi vožnji nisem videl prometne nesreče, odvzema krvi in pihanja v balonček, sem začel sklepati pravzaprav precej preprosto. Spraševal sem se, kaj pravzaprav naši usmerjevalci na cesti delajo: red ali nered.

PRIPOVEDOVANJE CESARSKEGA VOJAKA

Ob Vrbskem jezeru so nekdo v času Franca Jožefa zgradili cesto, s katere je lahko v kočiji gledal jezero in z bičem priganjal svoje ministre. Na Koroško še vedno prihaja na dopust več avstrijskih in tujih ministrov, v nekem koroškem gradu pa je bil celo švedski kralj. Minister za izgradnjo in trgovino v dunajski vladi, ki si je postavil spomenik z avtomobilsko cesto Dunaj-Salzburg, prihaja na Osojsko jezero. Avstrijci pravijo, da je v Osojskem jezeru utonil že marsikateri kilometer nove avtomobilske ceste Salzburg-Dunaj.

Cesarski vojak ne ve, da Avstrijci gradijo ceste po-

čas in da jim z denarjem pomagajo Nemci. — Njegov spomin se je začel in ustavil pri cesarju. Morda se še spominja generala Maistra. — Greje se za štedilnikom in živi s cesarjem. Mladina, ki pleše v »twistovskih hlačah«, ga ne razume. Pravi, da mu od pokojnine odtegnejo preveč verskega davka, česar v času cesarjev ni bilo.

Cesarski vojak sedi za štedilnikom in se pogovarja s cesarjem v cesarsčini. »Pravim vam, da je bila to cesarska vojska. Cesarju smo prisegli. V prvi svetovni vojni smo po cesti Celovec-Beljak korakali na italijansko fronto. Mimo rojstne vasi smo korakali in nisem se smel oglasiti doma. To je bila disciplina. Takšna je bila samo cesarska vojska. In cesarju smo prisegli. Zdaj pa me pri štedilniku zebe.«

Avstrijci so razklani na tri kose. Pri starejših je v zavesti »ranjka Avstrija« in ti živijo s pahljačami in po starem naprej. Pijejo kavo in sanjajo o Dunaju kot prestolnici, ki jih je obvarovala pred Turki. Srednja generacija je uničila vojna. Ta generacija je živela v zmoti in zdaj samo še dela in molči. Morda se na tihem tudi kesa in včasih prizna svojo kriv-

do. Večino pa se zgovarja, da so morali delati, kar niso hoteli, sicer bi sami sebi škodovali, zakaj bolje je škodovati drugemu kot pljuvati v lastno skledo.

Mladi so brez eramu. Zivijo s pralnimi stroji, hladilniki in dragimi avtomobili. Uživajo, ker je mladost kratka. In za razliko od svojih očetov imajo veliko več priložnosti, da uživajo. Življenje teče gladko, delo je lažje in plače večje. Dežela napreduje. Tujci ji prinašajo zlato podlago in vojna obveznost v avstrijski vojski je samo devetmesečna.

Vsaka izmed teh skupin pa ima tudi težave. Cesarski vojak pravi, da bi bilo vse dobro, če bi bil cesar in če ga ne bi neprestano zeblo.

Srednja generacija bi žive-la bolje, če ne bi bilo vojne in če se vojna ne bi poznala na ljudeh.

Mlajši bi živeli bolje, če bi bilo več denarja in manj izkoriščanja. Starejši pravijo mlajšim, da so objestni in da ne vedo, kaj je življenje. Mlajši pa se pritožujejo, da bi lahko bilo še bolje, če ne bi bilo vojne in starejših, ki so pomagali, da jim je vojna vse uničila.

ZDRAVKO TOMAZEJ

Ob vrbskem jezeru

SKROMNEJŠA PODZEMELJSKA ZELEZNICA

Mreža moskovske podzemeljske železnice se hitro širi; gradijo nove postaje, ki pa so po opremljenosti precej za tistimi, ki so bile zgrajene v preteklih obdobjih. Skromne so, enostavne in praktične in tako pravo nasprotnje velikim dvoranam s težkimi lestenci, mozaiki na stenah in raznimi arhitektonskimi ornamentami. Zelo razkošno opremljene postaje moskovskega metroa so bile zgrajene mnogo prej, a o upravičenosti takega urejanja je bilo vedno veliko govora. Kljub temu pa te postaje še vedno predstavljajo atrakcijo sodobne Moskve.

NAJVEČJI LESNI KOMBINAT V SZ

Ob spodnjem toku sibirske reke Ob gradijo gigantski kombinat za predelavo lesa, ki bo med največjimi na svetu. Njegovi obrati bodo predelovali na leto več kot 100 milijonov kubičnih metrov lesa. Les bodo dovažali v kombinat iz tajge po posebni železniški progi, dolgi več kot 400 kilometrov ali vzdolž reke Ob. Pogonsko gorivo bodo oskrbovali iz nedavno odkritih izvirov nafte v neposredni bližini gradbišča. Razen lesnoindustrijskih izdelkov bodo v kombinatu izdelovali tudi papir, celulozo itd. Za delavce, ki bodo tam zaposleni, gradijo moderno naselje.

Po cestah se prelivajo vedno večje reke avtomobilov

Vozi in ostani človek

Več vozil, večji promet, več nesreč, večja strogost prometne službe

Kmalu bomo dočakali, da bodo nekatera prometna določila našega časa postala zgolj teorija, ki jo bodo v avto šolah omenjali bolj zaradi formalnosti kakor pa zaradi resnične praktične potrebe.

Prvenstvo naše države v zasenčenosti luči že nešteto krat nemrežah na cesti je tudi naši oslepili. Bodimo pa trdno prometni službi dalo misliti, da nekaj pri nas le ni v redu in da bomo morali v marsičem v osnovi spremeniti prometni red.

POČASNOST ZAVIRA PROMET

Namesto znaka, ki prepoveduje hitrejšo vožnjo, bomo na cestah kmalu potrebovali znak, ki bo prepovedal prepočasno vožnjo. Nabiranje vozil v kolone, posebno v naseljih, ni našemu vedno hitreje razvijajočemu se prometu v nobeno korist. V mnogih naseljih bo zato v kratkem valjal nov prometni red, ki nam bo narekoval hitro vožnjo. Poseben problem ustvarjajo pri tem vozilki, ki s svojo brezobzirnostjo ali pa plačljivostjo ustvarjajo za seboj dolge »repe«, in to posebno na točkah, ki vaj takega sploh ne dovoljujejo. Zato se v prihodnje nitar ne čudite, če se bomo morali zagovarjati zaradi naše neodločnosti na križišču, če nismo pravočasno izrabili vseh možnosti za hitro vključitev v promet.

Sploh pa je pri nas vožnja v koloni posebno poglavje, ki bi zaslužilo več pozornosti. Vozniki so premalo zanesljivi, pozorni, hkrati pa tudi preveč drzni in objestni ter se ne zavedajo, da pri tem njihovo vozilo ni daleč od črte, saj jo lahko skupi od svetil in zadaj. Varovna razdalja in zavorne učinki sta zanje povsem nepomembni stvari. Da pa vsa njihova »kultiviranost« in »odločnost« pride do izraza pozori, nam ni potrebno posebej poudarjati, saj so nas ne-

si obravnavajo kot dvokolesa, včasih pa kot motorna kolesa. Ker pa so prav mopedi tista vozila, ki povzročajo na cesti največ jeze in preglavice, bo potrebno najti zanje nekoliko strožja določila. Eno izmed takih se jim že obeta, in sicer registracija pri AMD, s čimer bi se uvrstili v krog ostalih motornih vozil.

ALKOHOL, VOŽNJA BREZ IZPITA, OBJESTNOST, BREZOBZIRNOST

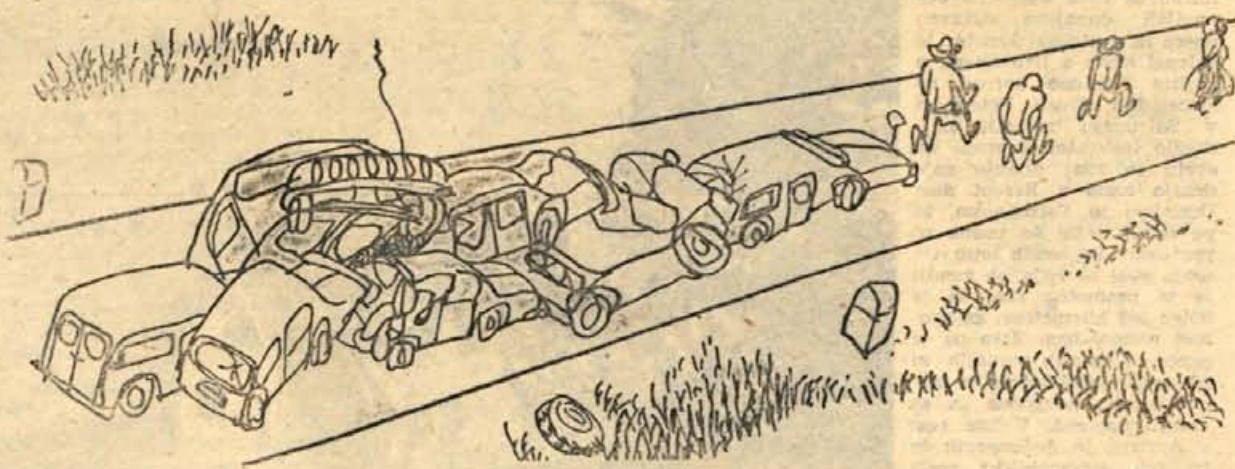
To so prekrški, proti katerim bo v vsakem primeru uveden upravno kazenski postopek in krivce čaka odvzem vozniškega dovoljenja za najmanj eno leto ali pa prepoved opravljanja vozniškega izpita. Alkohol je pri vzrokih prometnih nesreč na prvem mestu, saj so več kot pol nesreč na Gorenjskem povzročili prav vinjeni vozniki. Mnogi vozniki pravzaprav ne potrebujejo avto šole, temveč šolo lepega vedenja. Kadar se na cesti priključimo neskonč-

ni vrsti vozil, smo lahko prepričani, da je na njenem začetku tovarnjak. Njegovemu vozniku pač ne pride na misel, da bi se umaknil na skrajno desno stran cestišča in zmanjšal hitrost, temveč se še veseli »spremstva«. Morda je mlademu človeku užitek zapoditi se okrog vožnja z motorjem in pri tem prepoditi nekaj preplašenih pešcev. Toda to bo le kratko veselje, zaradi katerega jih bo kasneje še precej bolela glava.

Število vozil na cestah narašča, še mnogo hitreje pa narašča število nesreč, ki postajajo že prava ljudska nevarnost številka 1. Veliko je voznikov, ki jim pomeni sekunda na cesti več, kakor celoveško življenje. Izogibajo se križišču z milicniki, ker jim njihova slaba vest ne dovoljuje srečanja z njimi. Ljubše so jim stranske ceste, na katerih se počutijo kakor doma. Strogost in odločnost na mestu — pa bomo tudi na cesti varni, ne pa samo v jarkih.

Ali ga dobro obvladamo?

Niž zato, če risba malo pretirava, res je pa le, da naši vozniki še ne znajo voziti v kolonah, ki so plod gostega prometa zadnjih nekaj let.

BILO JIH JE ENAJST

- Sava od Kranja do Medvod, v gornjem toku še precej hitra in razpenjena je v spodnjem delu pri Medvodah že popolnoma lena in široka reka, vse dokler se skoraj popolnoma ne ustavi ob velikem jezcu medvoške elektrarne. Čeprav je tam že precej umazana, pa je zaradi svoje visoke in skalnate soteske še vedno zelo zanimiva. Za umazanijo poskrbijo predvsem tovarne, ki jih tam res ne manjka, za zanimivost pa razen naravnih lepot tudi mlini.

Danes jih je sicer že bore malo, da povemo po pravici, od starih mlinov vrli voda kolo samo še mlinu v Prebačevem. Le tam še ropoče mlinsko kolo, se ustavljajo vozniki s konjskimi vpregami, s katerimi pripeljejo žito in nato odpeljejo moko. Mlinarjev danes ni več. Njihove tradicionalne vodne mlinske, ki jih je bilo nekoč v tem delu Save od Medvod do Kranja kar enajst, so zamenjali električni mlini, in to tako učinkovito, da jim ni preostalo drugega, kakor da so obsili svoj mlinarski poklic

na klin. Sicer pa električni mlini niso bili glavni vzrok, zato da so mlini na Savi izginili. Medvoška elektrarna je s svojim jezom, za katerim se je razlilo današnje Zbiljsko jezero, povzročila, da se je gladina vode precej dvig-

OB BISTREM POTOKU JE MLIN

Mlin je doživel svojo rekonstrukcijo v prvih letih druge svetovne vojne. Leta 1941 so stara majhna kolesa zamenjali z enim samim novim, ki pa je bil mno-

MLINAR POZNA ZAKONE VODE

Z roko mi je mlinar pokazal kakih 5 do 6 metrov visoko luknjo v steni, ki se dviga nad Savo. »Leta 1923, ko je bila voda najvišja kar pomnim,« mi je dejal,

KAKO SO UMIRALI

(Nadaljevanje s 1. strani) Ško enoto. Svinčenke sovražnih mitraljezov so prodirale povsod skozi lesene stene in po podu so nastale mlake krvi. Obroč je bil vse ožji, ogenj vse silnejši in stokanje ranjencev vse bolj proseče. Poskusili so umik, preboj skozi obroč. A kam z ranjenici? Nemci bi jih zverinsko mučili, a prenašati jih ni moč. Med ranjenimi je bil tudi neki borec in ob njem je bil njegov brat.

»Brat, ustrelj me! Ne prepuščaj me mučenju!« je prosil s slabim glasom.

Ostal je med mrtvimi, med trinajstimi nemimi, mrzlični obrazi, ki so jih Nemci ob »zavzetju« koče še dobili in zato od sramu, jeze in razočaranja zažgali vse skupaj.

Tako so padali, umirali in krvaveli takrat tisoči in tisoči.

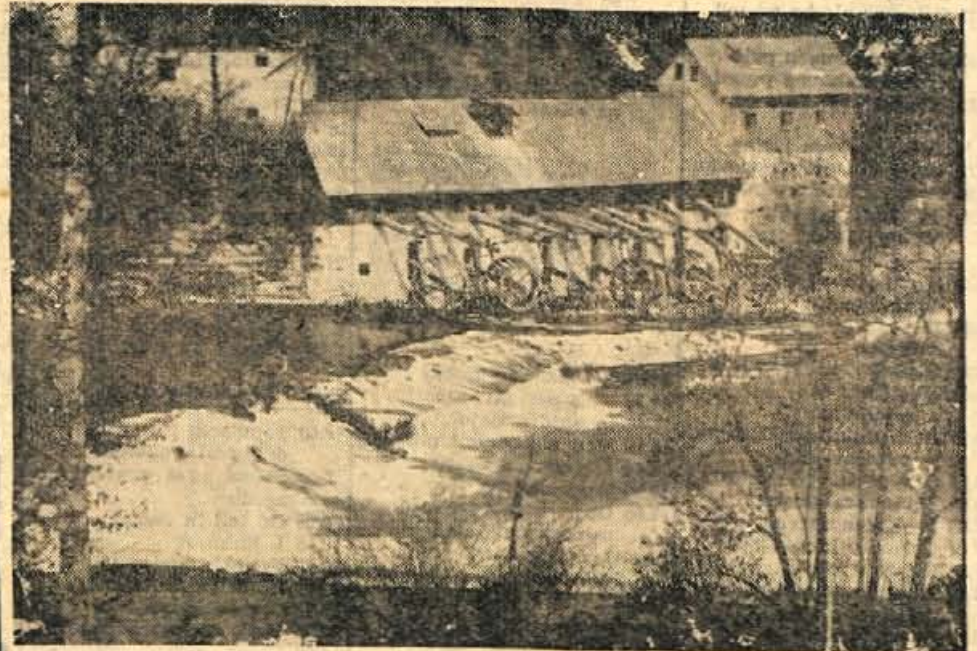
KAREL MAKUC

Spomenik v Kokri spominja na 13 ustreljenih talcev v tem kraju 20. julija 1943. leta in veliko število padlih borcev in domačih žrtev fašističnega terorja

Zabnica je bila za časa NOB močan steber udarnih enot

Mlin v Prebačevem pred popravilom leta 1941. Tak je stal verjetno sto let. Na silki je pet koles, ki so poganjala stope z direktnim prenosom, vendar so se večkrat pokvarila

nila in mnoge izmed mlinov je zalilo s kolesi in stavbami vred, tako da so jih morali porušiti.

MLINSKI KAMNI

Tako so končali mlini v Mavčičah, Smledniku, Valburgi, Mošah, povsod po en mlin in v Podpeči kar dva mlina. Mlin v Dragočajanju, ki ga je prav tako zalila voda, pa takrat ni več mlet. Če prej so imeli nekateri mlini precej težav z naraslo vodo, ki se v ozki kamniti soteski – posebno okoli mlina v Prebačevem – v deževnih dneh dvigne tudi za pet metrov in še več.

Mlin v Prašah, osmi po vrsti, je zgorel pred približno petdesetimi leti, medtem ko mlin na Bregu, ki stoji na drugi strani Save vzporedno z mlinom v Prebačevem, že vsa leta po vojni ne dela več. Mlin v Trbojah je delal le zašilno in tako nam ostane le še mlin v Prebačevem, eden izmed najstarejših mlinov, če ne prav najstarejši. Stoji že najmanj tristo let in vsa ta leta je last istega rodu mlinarjev. Današnji mlinar je Peter Novak, možakar v letih, ki pa še vedno vodi svoj mlin, kakor ga je takrat, ko ga je dobil od svojega očeta.

go večji od prejšnjih, razen tega pa tudi mnogo boljši.

Ko sva se z mlinarjem povzpela nekoliko višje v mlinu, sva si skozi odprtino v zidu lahko ogledala vso sotesko nad jezero in pod njim. Letošnja jesen, ki je sicer morda ena najlepših, je mlinarju prinesla tudi novo doživetje, saj je Sava tako nizka, kakor tudi poletje ni bila, ko so bili najbolj suhi meseci. Dež, ki je padel v prvi polovici septembra, je vodo sicer precej dvignil, vendar je zdaj zopet tako upadla, da je za jesenski čas prav nerazumljivo.

Gledala sva preko Save na drugi breg, kjer stoji še vedno mlin na Bregu. Včasih je imel dve kolesi. Prvo je poganjalo mlin, drugo pa žago. Danes se le sem ter tja še zavrti kolo stare žage, medtem ko mlinskega kolesa, zbita iz desk sploh ni več na velikem lesenem tramu, okoli katerega se je včasih vrtelo.

Bila je nedelja in veliko leseno kolo prebačevskega mlina pod nama je mirovalo. Mlinar ga je spustil skoraj do najnižje možne točke, le še kakih deset centimetrov bi lahko voda upadla, ne da bi trpelo delo v mlinu.

»Je prinesla s seboj vse vrste stvari, med drugim tudi precej velik sod, ki ga je pustila nato v tistile luknji!« Sava so danes prinese s seboj marsikaj, kar odnese ljudem v deževnih dneh, zakaj naraste izredno hitro in takrat pobere vse, kar stoji ob bregu. Predmeti se kopčijo ob jezu, ki se upira vodi po vsej strugi, dokler se ne skotrijajo čez in se razbijejo ob skalah, ki v takih dneh prav ne bogljeno štrle iz vode, čeprav so videti v sušni dobi tako orjaške.

Z mlinarjem sva se poslovila. Stopil sem še po ozki brvi mimo kolesa in se ustavil ob cementnem zidu, na katerega je pritrjeno kolo. Ko so ga leta 1941 zidali, se je mlinar nekajkrat podotal nanj, napisal pa je še nekaj, za kar bi v tistih burnih časih težko dal pravi odgovor, danes pa je to stvar preteklosti in tistim redkim, ki zaidejo na to stran struge iz vabi le začuden nasmeš.

Na betonskem bloku piše namreč tole: »1941, Peter Novak, v času bliskovite vojne, ki divja med narodi zaradi enega – bliža se mu smrt.«

Lahko si predstavljate, kaj pomeni tista črtica.

MITO TREFALT

Alkohol, kava in čaj

Alkohol v telesu zgori skoraj v celoti v ogljikov dioxid in kisik; le 2 odstotka se ga izloči skozi ledvice, kožo ali pljuča. Prav zato hitro zavohamo in odkrijemo tistega, ki je pil alkohol. Pri izgorevanju da alkohol 7 kalorij več kot ogljikovi hidrati ali beljakovine in nekaj manj kot tolsče. Zato ker vsebuje veliko kalorij, bi bil dober za prehrano. Na žalost pa je slaba stran alkohola zelo velika — kvarno deluje na živčevje. Spočetka se človek počuti močnejšega in bolje razpoloženega, nato pa nekako ohromi in je za delo manj

sposoben. Pri stalnem prekomernem uživanju alkohola so nujne kvarne posledice na možganih, jetrih in prebavnih. Alkohol razširja tudi krvne žile. Pri tem oddaja telo več toplote in se ohlaja.

Kavino zrno je plod nizkega drevesa, ki vse leto cvete. Zrel sad se obere, suši in pozneje praži. Razne vrste podnebja in drevesa vplivajo na kavin okus. Kava se največ uporablja za napitek. Snov, ki deluje, je kofein. Kava je tem bolj, čim bolj je zmlata. Na zraku hitro izgubi prijeten vonj. Najbolje je, da zmlato kavo takoj uporabimo. Razen kofeina je v kavi še tanin. Kako naj bi se kava pravilno pripravila? Temperatura vode naj bo v trenutku, ko dodamo kavo, nekaj pod vreliščem. Kavin prah naj bo do 5 minut v vodi. Če uporabimo kovinsko posodo za kuhanje, jo moramo po uporabi takoj umiti. Ne smemo čutiti nikakršnega vonja po kavi. Pogreta kava ni dobra.

Čaj pridobivajo iz listja nizkega grmičevja. Čim mlajši in manjši so listi, toliko boljši okus ima čaj. Listi se sušijo in pozneje zložijo. Zatem se pustijo fermentirati. Tudi v čaju sta kofein in tanin. Čaj se pripravlja drugače kot kava. Pri čaju želimo izvleči čimveč snovi, ki dajejo prijeten vonj. Da preprečimo tvorbo tanina v večji meri, dodamo čaj v vrelo vodo. Ta poparek naj stoji do 5 minut.

Otroci si grizejo nohte

Če si otrok grize nohte in na naše opominjanje res ne preneha, se ne jezimo nanj. Ker to ni samo neka slaba navada, pač pa vzrok leži globlje. Pojdite z otrokom k otroškemu zdravniku ali psihologu in ta vam bo lahko povedal, kako se bo otrok tega odvadil.

Jabolka - lepotilno sredstvo

Pričela se je sezona zimskih jabolok. Vsebujejo dosti vitamina A, B, C in D. Prav ti vitamini polepšujejo kožo, pospešujejo rast las in utrjujejo živce. Pri žvečenju jabolka, si tudi razkužimo usta. Poskusite en dan v mesecu pojediti vsako uro jabolko. Prvega podjetja zjutraj ob osmih (seveda z lupino) in zadnjega ob 20. uri. Vsak grizljaj dobro prežvečite.

Prkupna bluza s pentiljo, ki jo boste nosile k enobarvnemu krilu, je iz svilene tafta

Sportni kostim, ki ima tallirano jopico in s šivi poudarjene robove

Nepoudarjen - širok pas

Moda je kaj muhasta stvar. Komaj se navadimo na neprijeto, ohlapno obleko, že težimo za tem, da poudarimo svojo linijo. Žene, ki so sicer zadovoljne s svojo težo, imajo pa neženki in širok pas — z navdušenjem pozdravljajo modo, ki zahteva prilagajajočo se obleke. Pod tuniko je bilo prav vseeno, če merijo v pasu nekaj centimetrov več, kot bi bilo pravilno.

Dober steznik bo pomagal, da boste videti vitkejše. Vendar kdo bi nosil vedno steznik! Kaj neprijetno se človek počuti, če komaj diha. Potrudite se bomo in si izbrale primerno blago in kraj in s tem skušale prikriti napako.

S krojem bomo poudarile in razširile boke ter ramena. Za vse žene, ki se nagibajo k debelosti, so diagonalne linije zelo prikladne. To že vemo, da ne bomo segle po širokem, drugobarvnem pasu, Paš

naj bo ozek in iz istega materiala kot obleka. Če imate malo časa, si doma zavežite k črni obleki okoli pasu široko živobaravno ruto. Kajne, da ste videti še dosti bolj močni kot sicer. Lahko si privoščite tudi trik, da je sprednji del brez pasu, pas nad bokom in zadnji del pa je ovit s tankim pasom.

Izogibale se bomo ozkih kril. Vsi kroji, ki se spodaj malce razširijo, so zelo prikladni. Prav letošnja moda to zahteva in vam je v tem pogledu zelo naklonjena. H krilu bomo raje nosile neoprijeto bluzo ali jopico. Jopice pri kostimih lahko naznačijo pas. Letošnje jopice so rahlo tallirane, torej kot palašč za vas. Same lahko opazite, da kostim z rahlo oprijeto jopico zelo lepo pristoji bolj okrogli ženi. Ko pa ista žena jopico sleče, takoj ugotovimo, da se nagiba k debelosti.

Bluza, ki jo ima žena zatak-njeno za pas, vse preveč odkrito pokaže okrogline. Dostil primernejše je, če si preko bluze omislite še telovnik.

Dnevna obleka

Obleka, ki jo nosimo v službo, za šolo in v mesto, naj bo neupadljiva in udobno krojena. V njej preživimo večji del dneva, zato ne sme biti pepelka v naši garderobi. Zelo primerne so obleke v srajčjem stilu, ki lepo pristojajo močnejšim ženam. Če si bomo izbrale enobarvno blago, si bomo lahko obleko poživile z različnimi ruticami. Letos priljubljena biljardno zelena in biskvitno rjava bi vam gotovo lepo pristojala. Mirno si lahko privoščite k obleki pariški «šal» ovrtnik,

Roke izdajajo človeka

Spoznati človeka, njegove občutke in značaj ni enostavno. Prijazen nasmeh in lepe besede so kaj lahko varljive. Dobri spoznavalci ljudi trdijo, da prav roke pogosto izdajajo človeške občutke in pripomorejo k spoznavanju značaja.

Če se praskate po glavi ali bradi, izražate s tem neodločnost.

Nepotrpežljivost — če hobnate s prsti po mizi.

Samozaupanje. — če držite roke tako, da so vedno vidne in da prsti niso tesno skupaj.

Odpor — če je roka tesno sklenjena v pest in je palec prekrit od drugih prstov

Bojazljivost in strahopetnost — če roka leži na vratu.

Utrujenost — če z roko potegnemo skozi lase.

Zadržanost — če imamo roke spredaj prekrižane, da so vidne.

Razprostrte roke proti so-govorniku pomenijo iskrenost in prijateljstvo (a ne vedno).

Plombiranje mlečnih zob

Mnoge matere mislijo, da mlečnih zob ni treba plombirati. Želijo prihraniti malčku bolečine in menijo, da bodo mlečni zobje itak izpadli. Torej bi bilo nepotrebno, da se jih plombira.

Vendar ni tako. Mlečni zobje prično izpadati pri sedmem letu starosti in se izpadanje zavleče do 12. leta. Nov zob izpodrine mlečnega, ki mu odstopi prostor. Če bi otrok pre zgodaj izgubil mlečni zob, bi se utegnili mlečni zobje v njegovi bližini tako razrasti, da bi nastale neprijetnosti. Nov zob, ki bi želel zasedi mesto pre zgodaj izpadlega mlečnega, ne bi našel prostora. Torej bomo otroka pravočasno peljali k zobozdravniku, da se mu bodo čimdlje obranili mlečni zobje.

Nekaj za gobarje

Praktični so ozki vstavljene rokava; če vas pa ne zebe rado, si boste izbrale rokave do komolca.

Prav brez težav očistite gobe, če si pomagata z najlon krtačko. Vso umazano in iglice enostavno izkrtajte iz gobe. Sele nato še z nožem izrečete slabe dele gobe.

KOZARA

Na naših platnih

(Na tem mestu vas bomo vsakokrat na kratko seznanjali s pomembnejšimi filmi, ki bodo v sledečem tednu prišli v naše kinematografe. Pri tem se bomo iz tehničnih razlogov morali omejiti predvsem na kranjski program. Vendar smo prepričani, da bomo kljub temu tudi vsem drugim pomagali pri izbiri filmov.)

Najpomembnejše filmsko doživetje prihodnjega tedna bo nedvomno naš novi domači film »TISTEGA LEPEGA DNE«. To prijetno, zabavno zgodbičko iz Slovenskega Primorja v času prodora fašizma je po noveli Cirila Kosmača zrežiral naš mojster France Stiglic, igrajo pa Bert Sotlar, Duška Počkajeva, Jože Zupan, Zlatko Šugman, Silva Danilova, Angelca Hlebctova in drugi. Film je pristno slovenski in ga nikar ne zamudite.

Ljubiteljem napetih detektivk se tokrat obeta poslastica — Hitchcockov »SEVER - SEVEROZHOD«. Ker pri tovrstnih filmih ne kaže izdajati vsebine, naj povemo samo, da igrajo Cary Grant, James Mason in Eve-Marie Saint in da je film res zanimiva in napeta zabava, za katere kvaliteto jamči ime Alfreda Hitchcocka.

Film »CLOVEK - ZVER« (1938) velikega francoskega režiserja Jeana Renoirja izredno verno opisuje življenje francoskih železničarjev. Njegov začetek... bi bil lahko del dokumentarnega filma. Tudi v ideološki interpretaciji je Renoir precej blizu Zolaju. (Šadov) Glavno vlogo je oblikoval odlični Jean Gabin. Vsem, ki cenijo Zolaja, Renoirja in Gabina filma ni treba posebej priporočati.

Režiser VELJKO BULAJIČ, danes nesporno naš največji filmski oblikovavec epske snovi, je s »KOZARO« zaključil v homogeno celoto svoj ep o revolucionarnem procesu, skozi katerega je šlo naše ljudstvo v vojnih letih in v letih po vojni. Čeprav s kronološkega stališča ni videti logično, da je prvi del te trilogije nastal nazadnje, pa to vendar ni ovira za popolno enovitost tega Bulajičevega opusa.

Te enovitost ni samo posledica enovitosti revolucionarnega procesa, ki ga obravnava »Kozara« (ognjeni prepoved iz starega v novi družbeni red), »Vlak brez voznega reda« (veliki socialni premiki v tem procesu — katerih simbol je vlak) in »Vzkipelo mesto« (graditev temeljev novega družbenega reda), ampak tudi posledica enotnega pristopa k snovi vseh treh delov. Zato bi lahko, čeprav se bomo tu v naslednjem omejili samo na »Kozaro«, marsikatera splošna ugotovitev o tem filmu veljala tudi za druga dva. Filmska zgodovina pa bo morala, če naj bi dala verno podobo tega Bulajičevega opusa, obravnavati vse tri filme kot celoto.

NACIONALNI EP

Ko se lotevamo obravnavanja »Kozare«, moramo predvsem vedeti, da gre za epsko delo in si biti na jasno o vseh zakonitostih takega načina obdelave snovi in njihovih nujnih posledic. Kar se tiče oblikovne plasti, je jasno, da v epu ni mesta za formalne bravure in je zgrešeno, če jih iščemo. Zlasti pa nam mora biti jasno, da v epu (po njegovi notranji zakonitosti) ni mogoča izčrpna obdelava posameznika in popolnoma vsestranska osvetlitev notranje problematike dogajanja. Tu sta enako važna človek in vse ljudstvo, notranja problematika in zunanje dogajanje. Vendar imata v nekem smislu ljudstvo in zunanje dogajanje prednost, pri čemer pa ne smeta biti zanemarjena druga dva elementa.

Upam si trditi, da je prav v tem — najvažnejšem pogledu »Kozara« v celoti uspešna. Še več, upam si trditi, da je prav zaradi tega »Kozara« dosegla naravnost monumentalne razsežnosti. Zakaj monumentalnost ne more biti v zajetju nekega procesa v njegovi kvantitativni celoti — ampak le v zajetju tega procesa v njegovi kvalitativnosti. Pri tem je tako rekoč nujno in tudi edino smotrno, da se omejimo le na del dogajanja, na eno skupino ljudi, kakor je to povsem pravilno storil Bulajič.

Ne samo, da prevelika množica in preobsežno dogajanje onemogočata kakršnokoli poglobljeno obravnavanje, še važnejše je to, da lahko monumentalno razsežnost doseže samo CLOVEK — v svojem pogumu, v svojem patriotičnem zanosu, v svojem trplje-

nju, v svoji ljubezni — torej človek kot misleče in čustvojoče bitje in kot član določene družbene skupnosti, določenega ljudstva in razreda.

V »Kozari«, kljub vrsti posameznih jasno začrtanih, ne sicer izčrpno, toda poglobljeno (ne pa tipizirano, šablonsko) obdelanih usod, nikoli ne izgubimo (niti v prizorih najintimnejše, najbolj osebne bolečine ne) občutka prisotnosti, udeležnosti celotnega ljudstva. Vendar pa, kot sem že poudaril, posameznik nikoli ne izgine v tej po svojem bistvu jasno začrtani, a v posameznih obrisih nejasni množici — ljudstvu.

KOMANDANT, OČE IN SORGA

O vseh osebnosti se mi zdijo za vrednotenje »Kozare« kot epopeje našega ljudstva ključne tri osebnosti: Komandant (Bert Sotlar), oče (Dragomir Felba) in kmet Sorga (Bata Zivojinović).

Komandant je simbolni osebni nosilec zunanjega dogajanja — usmerjevalec vojaške akcije. Oče (Dragomir Felba) se mi zdi izredno pomemben predvsem zato, ker v sceni objektiviranja mrtvega

sina, katere glavni akter je, pride najbolje (in to skoro neprekosljivo) do izraza nerazdružna zunanja in notranja povezanost posameznika in družbe, človeka in ljudstva. Pri tem je važno, da ta do simbola zrasla scena skupnega objektiviranja, ki jo v nekem pogledu lahko štejem za vrh filma, ni neka umetna tvorba, ampak je povsem verodostojna in v skladu z nacionalnim duhom naših narodov.

Če vrednotimo našo narodnoosvobodilno borbo kot revolucijo, pa je ključna osebnost »Kozare« pravzaprav kmet Sorga (Bata Zivojinović). Ne zaradi osebne tragedije (izguba družine) in osebne junaštva, ki sta (značilno in povsem pravilno!) tudi združena v njegovem liku, ampak zato, ker je na njegovem primeru (ne sicer izčrpno, toda dovolj poglobljeno) pokazan proces preroda v revolucionarja — torej tisti psihološki proces, ki bo edini — in če se bo izvršil v vsakem od nas — pripeljal v novo družbo.

OBSDOBA VOJNE

Čeprav je »Kozara« predvsem epopeja osvobodilne borbe naših narodov, pa je obenem tudi zavzeta in iz vsega srca izpovedana obsodba vojne. Tako bistvo ima že sam začetek, streljanje vaščanov, ki je popolnoma brez patosa, a zato še toliko bolj grozoten. To je tudi

bistvo tragičnih likov MATERE (Olivera Marković) in DEKLETA (Milena Dravić),

Slika iz filma »Tistega lepega dne«: Zupnik (Jože Zupan) ter Stafuc (Bert Sotlar) in njegove štiri »pupike« v novem delu Franceta Stiglica, sproščnem in pristno slovenskem filmu

ki sta v tem pogledu ključni osebi filma. In končno je to tudi sporočilo oslepelega nemškega vojaka, ki se zaleptava v drevje, da bobni v sončni dan, kot bi vpilo z njim: zakaj je bilo treba vojne, saj smo vsi ljudje! Prav ta prikaz sovražnika kot CLOVEKA se mi zdi izredno pomemben — in to čeprav je samo bežen (to pa je nujno zaradi značaja »Kozare« kot epopeje našega ljudstva) in čeprav mu stoji nasproti lik brezdušnega, nečloveškega posiljevalca DEKLETA. Zakaj v njem in pa v prizoru otroka z mrtvo MATERJO pride najmočnejše, najbolj neposredno do izraza ta element »Kozare« — obsodba vojne.

Zato, ker je v »Kozari« tako vsestransko (čeprav ne izčrpno — kar je nemogoče) obdelan proces našega narodnoosvobodilnega boja in tudi duhovne preobrazbe, ker je tako jasno prišla v njem do izraza nerazdružna povezanost, zlitost posameznika in ljudstva v tem procesu in ker je hkrati film tudi kar najostrejša obsodba vojne — to ni samo naš najboljši epski film. Zame je to naravnost edinstven neposreden spomenik našemu ljudstvu in človeku — posamezniku v narodnoosvobodilni borbi, ki je v svoji epski širini in globoki človečnosti dosegel prav monumentalne razsežnosti.

DUŠAN OGRIZEK

«V tej razlagi tiči zdravo jedro.» Je pripomnil dr. Thompson, «spominjam se primera, ko je žena na smrt obsojenega zločinca spravila s poti zaporedoma vse porotnike, drugega za drugim. Precej dolgo je trajalo, preden so ugotovili, y kakšni zvezi so umori med seboj, saj se je zdelo, da se dogajajo popolnoma brez vsakega načrta. Kakor pravi monsieur Poirot čisto prav, umora kar tjavendan sploh ni. Morivec odstrani človeka ali ljudi bodisi, ker so mu napoli, ali pa mori načelno. Mori zdravnik ali policiste ali plesavke, ker je trdna prepričan, da jih je treba odstraniti. V našem primeru pa tudi za to ne gre. Mrs. Asherjeva in Betty Barnard ne pripadata isti poklicni plati. Možno bi bilo, da gre za bolešno sovraštvo do žensk. Obe žrtvi sta bili ženski. Več jasnosti bomo dobili po tretjem umoru —»

«Lepo vas prosim, Thompson, nikar ne govorite, kot da je čisto samo ob sebi umevno, da se bo dogodil še tretji umor! — je dejal razjarjeno sir Lionell. «Saj se trudimo, kolikor le moremo, da bi tretji umor preprečili.»

Dr. Thompson ni odvrnil ničesar, le prav vpadljivo si je brisal nos. «Kakor hočete,» se je zdelo, da bi rad povedal ta nos, «če na noben način nečete pogledati resnici v obraz...»

Policijski podpredsednik se je spet obrnil k Poirotu. «Približno se mi sicer dozdeva, kam merite, vendar mi še ni čisto jasno.»

«Sprajujem se, kaj se dogaja v možganih tega morivca,» je dejal Poirot. «Mori pravzaprav, če sodimo po njegovih pismih, takorekoč zaradi športa — v zabavo. Ali pa utegne to biti res? Pa tudi če bi bilo res, — po kakšnem načelu še — če izvzamemo abecedo — izbira svoje žrtve? Če mori le v svojo zasebno zabavo, potem ne bi obračal na svoja dejanja pozornosti, saj bi mogel le brez te pozornosti brez nevarnosti moriti. Nikakor pa — v tem smo si vsi že davno edini — da poskuša ravno vzbuditi pozornost javnosti in da želi uveljaviti svojo osebnost. S čim pa je njegova osebnost prezirana in v kakšni zvezi je to z obema žrtvama? Se nekaj: Ali ravna tako morda iz sovraštva proti meni? Proti meni, Herculu Poirotu, osebno? Ali me izziva na boj, ker sem ga morda na kakršenkoli način nevede v teku svojega delovanja premagal? Ali je morda neosebno sovraštvo proti inozemcu? Če je temu tako, kaj je izzvalo to sovraštvo? Kakšno krivico mu je neki inozemec storil?»

«Sama zelo pomembna vprašanja,» je menil dr. Thompson.

Inspektor Crome se je odkašljajal. «Tako? Ah! Zal se zdaj ne da odgovoriti nanje!»

«Kljub temu, ljubi prijatelj, pa leži v teh odgovorih rešitev uganke,» mu je odvrnil Poirot, s tržatim pogledom nanj. «Če bi vedeli pravi razlog — nam se bo morda zdel fantastičen, njemu pa je popolnoma logičen — razlog, čemu naš blaznež počenja te zločine, potem bi najbrž tudi vedeli, kdo bo naslednja žrtev.»

Crome je odmajal z glavo: «Mori brez načrta; jaz vziram pri tem!»

«Velikodušen morivec je,» je menil Poirot.

«Kako? Kaj?»

«Velikodušen, sem dejal. Jeana Asherja bi bili prijeli zaradi umora njegove žene — Donald Fraserja bi lahko aretirali zaradi umora Betty Barnardove — če bi ne bili prejemali svarilnih pism ABC. Ali je tako mehkega srca, da ne bi mogel preboleti misli, da bi utegnili drugi trpeti zanj?»

«Jaz sem že doživel še bolj čudne stvari,» je rekel dr. Thompson. «Kljub temu pa le ne verujem, da je to razlog. Slavo teh zločinov hoče imeti zase. To je najboljša razlaga!»

«Se vedno nismo prišli do nikakega zaključka, ali naj zadevo objavimo?» je dejal podpredsednik.

«Ali smem nekaj predlagati, sir?» je dejal Crome. «Kaj, če bi počakali na naslednje pismo? Potem pa lahko objavimo — posebne izdaje, in tako dalje... V kraju, ki ga bo pismo imenovalo, bo nastala majhna panika, toda vsi ljudje, katerih ime se začneja s C, bodo posvarjeni in ABC bi imel težko stališče. Svoje dejanje bo hotel za vsako ceno izvršiti — pa ga bomo imeli!»

Kako malo smo slutili o prihodnosti!

11.

Tretje pismo

Kako natančno se spominjam na prihod tretjega pisma!

Scotland Yard je ukrenil vse potrebno, da bi lahko posloval brez vseh zadržkov, če bi ABC nadaljeval boj. Mladega policijskega seržanta so namestili v Poirotovem stanovanjem z nalogo, naj v naši odsotnosti odpre vsa pisma in po potrebi takoj obvesti glavni stan.

Cim dlje se je odmikal čas, tem bolj je rasel nemir, ki nas je vse prevzemal. Pridržano in prezirljivo obnašanje inspektorja Cromeja je postajalo vedno bolj pridržano in prezirljivo, kolikor več mnogoobetajočih sledov, ki so se izkazali kot ničevi, smo našli. Vsi opisi mož, ki so jih videli v Bettynem spremstvu, so se kočno izkazali kot popolnoma neuporabni. Več avtomobilov so opazili v bližini Bexhilla in Coodena, toda bili so vseskozi sami taki ljudje, ki so lahko dali o sebi čisto prepričljive dokaze ali pa se nasprotno ni dalo nič zanesljivega ugotoviti in tasnikov avtomobilov sploh ni bilo mogoče naj-

ti. Mnogo popolnoma nedolžnih ljudi je doživelo velike neprijetnosti, ker so kupili vozne rede ABC.

Kolikorkrat smo zagledali ali zaslišali pismo — nočo blizu naših vrat, nam je bilo srce visoko v grlu. Vsaj meni se je godilo tako, pa tudi pri Poirotu najbrž ni bilo drugače. Zadeva mu je povzročala mnogo skrbi in tegob. Nikakor ni hotel iz Londona, da bi bil lahko takoj pri roki, če bi bilo treba. Bilo je v petek, ko smo z večerno pošto ob desetih prejeli tretje pismo ABC. Začuli smo tiste nagle korake in potem krepko trkanje. Vstal sem in šel k skrinjici za pisma. V njej je ležalo kakih pet pism. Eno od njih je nosilo znane kurzivne črke, pisane s strojem.

«Poirot,» sem vzkliknil, in glas mi je odzvenel. «Prišlo je, kajne? Kar odprite ga, Hastings! Hitro! Vsak trenutek utegne biti dragoceno!»

Pretrgal sem ovojnico in izvlekel iz nje z znano pisavo popisani list.

«Berite!» je dejal Poirot.

Bral sem:

Ubogi Mr. Poirot,

torej le ne tako premeteni v majcenih kriminalnih zadevah, kot smo mislili, kaj? Smo morda že malce prek najboljših let, ne? Morda pa dosežete tokrat več, poskusimo! Tokrat nekaj res čisto lahkega! Churston, dne 30. 4. m. Ah, kako je dolgočasno, ko poteka vse tako po sporedu!

Pa srečno na lov!

Vedno Vaš

ABC

«Churston,» sem dejal in planil h knjigi kurzov. «Poglejmo, kje je to!»

«Hastings!» me je prekinil ostro Poirotov glas. «Kdaj je bilo pismo napisano? Ali ima datum?»

«Pogledal sem. Sedemindvajsetega!»

«Ali sem prav slišal, Hastings? Ali navaja trideseti kot dan umora?»

«Da! Čakajte, to je —»

«Bogme, Hastings, kaj ne razumete? Danes je vendar trideseti!»

Z iztegnjeno roko je kazal na stenski kalendar, jaz pa sem se prepričal še s pogledom v časopis.

«Pa kako, zakaj,» sem jecljal.

Poirot je pobral razirgano ovojnico. Pri naslovu sem takoj postal pozoren na nekaj, toda v svoji vihravosti, da bi pismo čimprej odprl, nisem več pazil na to.

Pravilen Poirotov naslov se je glasil: Whitehaven Mansions, pismo pa je nosilo naslov: M. Hercule Poirot, Whitehorse Mansions. V kotu je stalo naččkano: Whitehorse Mansions, E. C. I, nepoznan. Whitehorse Court ravno tako nepoznan. Vprašati Whitehaven Mansions.

«Preklete,» je mrmral Poirot, «celo naključje prihaja temu zlodeju na pomoč! Obrnil se je in pozvonil in trenutek nato sva bila spojena z inspektorjem Cromejem. Tokrat ni odgovoril s svojim «Tako?» — «Ah?» — temveč je le s težavo prikrikl kletvico, ki se mu je nehoče vsillila. Ko sva mu sporočila novice o pismu, je odzvonil in takoj stopil v stik s policijskim komisariatom v Churstonu.

«Zdaj je to že malce pozno,» je dejal Poirot. «Morda pa le še ne,» sem odvrnil, čeprav s šibkim upanjem.

Poirot je pogledal na uro. «Deset in dvajset! Se eno uro in štirideset minut. Ali moremo upati, da je ABC čakal toliko časa?»

Listal sem po knjigi kurzov. «Churston, grofija Devonshire,» sem bral. «205 milj od kolodvora Paddington. Stevilo prebivavcev 656. Očividno majhno gnezdo. Moža bi tam na vsak način morali opaziti.»

«Celo v tem primeru je padla nova žrtev,» je mrmral Poirot. «Kdaj pa odpelje tja kak vlak? Z železnico bova prej tam kot z avtomobilom.»

«Polnočni brzi s spalnimi vozovi v Newton Abbot, prihaja tja ob 6,08 in je ob 7,15 v Churstonu.»

«Odpelje pa s kolodvora Paddington?» Potrčil sem. «Ta vlak vzameva, Hastings!»

«Potem vam ne preostane prav nič časa za nova obvestila!»

«Če slabe vesti prejmeva danes ali jutri zjutraj, je pač vseeno!»

«To je tudi res,» Zmehal sem hitro najnujnejše v kovček, Poirot pa je medtem pozvonil še enkrat v Scotland Yard. Cez nekaj minut je prišel k meni v spalnico in vprašal: «Tak, kaj pa vendar počnete?»

«Nekaj malega sem pripravil za vas v temle kovčku, da bi prihranili na času.»

«Preveč ste razburjeni, Hastings. To vpliva na glavo in roke. Ali se tako zvije skupaj sukajo? Pa tole pogledajte! Kaj pa ste storili z mojo pižamo? Če se razlije lasna voda, kakšni pa boste po svoji obleki?!» Toda, Poirot, mudi se vendar, saj gre za življenje in smrt! — sem skoro kriknil. Poirot pa je molče segel po svojem kovčku in začel sam pripravljati obleko in ostalo. Potem je začel čisto mirno: «Pismo z ovojnico vzemite s seboj na kolodvor! Tam naju bo čakal nekdo od Scotland Yarde.»

Ko sva stopala proti vlakcu, sva najprej zagledala inspektorja Cromeja. «Nobenih poročil še ni,» je odgovoril na Poirotov migljaj z glavo. «Vse ljudi, kolikor je razpoložljivih, smo poslali na stražo. Vsi slanovalci v Churstonu z začetno črko C pri imenu so opozorjeni telefonično, kolikor je pač bilo mogoče. Nekaj upanja nam le še ostaja. Kje imate pismo?»

Poirot mu ga je dal in Crome je preklinjaje bral pismo in naslov. «Taka prekleta smolal Sam zlodej mu je prišel na pomoč! Cigan pa tak!»

«Torej ne mislite,» sem ga vprašal, «da se je nalašč zmočil v naslovu?»

Crome je zmajeval z glavo: «Ne — svoja načela ima, blazna načela — in teh načel se drži kot pijanec plova — iz bahavosti! Sicer pa — stavim, da piše ta lopov viski znamke White Horse!»

Spomenik psu - »železničarju«

V Campaglii Marittimi, nedaleč od Livorna v Italiji, je postavljen spomenik psu. Postavili so ga železničarji, ker so tako ljubili psa, ki se je imenoval Lučko.

NENAVADNI POTNIK prišel iz vagona, ki je pravkar prispel iz Firence. Izstopil je tako kot vsak drug potnik. Ko se je tako znašel v nepoznanem mestu, je nekoliko povohal zrak in ker mu je ugajal, se je odločil, da se bo tam tudi nastanil. Odkod je prišel — tega ni vedel.

Pionirji osnovne šole Kranj-Prmskovo

Pionirski odred osnovne šole Kranj-Prmskovo se imenuje odred »STANETA KOVACIČA«. Ima 11-članski starejšinski svet, ki je v letošnjem šolskem letu že imel prvo sejo. Svet je sprejel vrsto sklepov glede dela pionirskega odreda v tem šolskem letu.

Pionirji osnovne šole na Kranjskem so resnično zelo delavni, dobri organizatorji in kažejo veliko zanimanje za razne vrste dela. Prav presenetljivo je, da ima šola, ki šteje le 220 učencev — šolo obiskujejo le otroci od 1. do 5. razreda — kar osem različnih krožkov.

Vsak krožek ima približno 10 do 15 članov, najmočnejši pa je seveda prometni krožek. Pionirji — prometniki se seznanjajo s predpisi najprej teoretično, nato pa v uniformah pionirjev — prometnikov odidejo na teren in se na cestnih prehodih tudi praktično seznanijo s prometnimi pravili. V naslednjih dneh bodo napravili kolesarski izlet v Preddvor.

Tudi literarno-dramatski krožek ni malo obiskan. Za dan mrtvih so pripravili vrsto deklamacij in tako ob soledovanju ZB pripravili lepo komemoracijo na Primskovem. V tehničnem krožku, ki ga obiskujejo v glavnem dečki, oblikujejo razne lesene igrice, medtem ko imajo deklice tečaj za ženska ročna dela.

Lučko ni bil znan po vsem svetu, kot na primer Lajka, pa je bil vendar ugleden železničarski pes, ki je poginil pri »svojem delu«. Povedali vam bomo to neobičajno zgodbo.

Prišel iz vagona, ki je pravkar prispel iz Firence. Izstopil je tako kot vsak drug potnik. Ko se je tako znašel v nepoznanem mestu, je nekoliko povohal zrak in ker mu je ugajal, se je odločil, da se bo tam tudi nastanil. Odkod je prišel — tega ni vedel.

Lučko zelo popularen na vseh železniških progah. Kuharji jedilnih vagonov so tekmovali, kod bo pustil Lučko boljši zalogaj. Zato je Lučko, ko je pripeljal vlak, redno dočakal jedilni voz in prejemal darove.

Toda Lučko je včasih tudi zelo rad ušel. Kolikokrat je smuknil v vagon, se odpeljal, vendar se je vedno tudi vrnil. Tako je nekoč prišel celo do Rima. Toda ubogi tisti, ki bi hotel nasprotovati kateremkoli železničarju, imel bi najprej opraviti z Lučkom.

Lučko je bil ljubljenec male učenke Mirne Barletani, hčerke nekega železničarja. Kadar ni bil na »potovanju«, jo je vsak dan spremljal v šolo in čakal pri vratih, ko se je vračala domov.

Lučko je bil ljubljenec male učenke Mirne Barletani, hčerke nekega železničarja. Kadar ni bil na »potovanju«, jo je vsak dan spremljal v šolo in čakal pri vratih, ko se je vračala domov.

Lučko je bil ljubljenec male učenke Mirne Barletani, hčerke nekega železničarja. Kadar ni bil na »potovanju«, jo je vsak dan spremljal v šolo in čakal pri vratih, ko se je vračala domov.

Lučko je bil ljubljenec male učenke Mirne Barletani, hčerke nekega železničarja. Kadar ni bil na »potovanju«, jo je vsak dan spremljal v šolo in čakal pri vratih, ko se je vračala domov.

nihče. Sed postaje in ostali železničarji so opazili, da je pes lačen in da se nekoliko boji, pa so mu takoj dali hrane in mu pripravili lepo hišico za bivanje. Tako je Lučko postal vdan in nepogrešljiv prijatelj.

SPREMSTVO DO SOLE

Kot vsak železničar tako je znal tudi Lučko na pamet vozni red vseh vlakov. Prišel je na postajo, da dočaka vsak vlak. In kadar je kateri izmed njih imel zamudo, se je ujezil in to svojo jezo izpovedoval z lajanjem.

Cez nekaj mesecev je postal Lučko zelo popularen na vseh železniških progah. Kuharji jedilnih vagonov so tekmovali, kod bo pustil Lučko boljši zalogaj. Zato je Lučko, ko je pripeljal vlak, redno dočakal jedilni voz in prejemal darove.

Toda Lučko je včasih tudi zelo rad ušel. Kolikokrat je smuknil v vagon, se odpeljal, vendar se je vedno tudi vrnil. Tako je nekoč prišel celo do Rima. Toda ubogi tisti, ki bi hotel nasprotovati kateremkoli železničarju, imel bi najprej opraviti z Lučkom.

Lučko je bil ljubljenec male učenke Mirne Barletani, hčerke nekega železničarja. Kadar ni bil na »potovanju«, jo je vsak dan spremljal v šolo in čakal pri vratih, ko se je vračala domov.

ZALOSTNI DOGODEK

Lanskega leta pa je Lučka doletela nesreča. Povozil ga je tovorni vlak na železniški postaji. Bil je to žalosten dogodek za njegove prijatelje — železničarje, ki so neverjetno ljubili pametnega Lučka. Nedavno so mu postavili marmornat spomenik. Deklica Mirna Barletani pa še danes žaluje za svojim ljubljencem. Njen oče je napisal zelo zanimivo knjigo o Lučku.

Pionirji vsako leto pohitijo na grobove in spomenike v vojni padlih borcev in talcev. — Na sliki: pri spomeniku v Lescach

Smučarski skoki v Ljubljani

Ze dalj časa se vsak ponedeljek, sredo in petek zbere v Mostecu pri Ljubljani

prava množica najbolj vnetih ljubiteljev skakalnega športa. Čeprav je šele jesen, so v Mostecu trikrat tedensko pravi smučarski skoki. Tako lahko naši smučarji trenirajo skozi vse leto in jim ni treba tako nestrpnost čakati, da zapade prvi sneg. Ta umetna skakalnica je prva in edina v naši državi. Material je uvožen iz Nemčije, skakalnica pa je stala okoli 17 milijonov dinarjev. Med plastjo snega je polvinil, nato mreža, na vrhu pa nekakšne metlice iz plastične mase, ki so naložene kot opeka. Površina mora biti vedno nekoliko mokra, zato je zelo ugodno jeseni, ko je vreme vlažno. Najidealnejši skoki na skakalnici pa bodo, ko bo zapadlo dobrih 5 cm snega. Skakalci morajo biti tudi sedaj oblečeni tako kot pozimi, celo v rokavicah, saj se pri padcu prav lahko ranijo ob ostro podlago.

Pred kratkim so bile na umetni skakalnici prve mednarodne tekme, kjer so razen jugoslovanških reprezentantov tekmovali tudi avstrijski in italijanski skakalci.

VACLAV DRŽAJ

Moja Katka

IV. Njena jeprga

»Brez odlašanja in nerganja: zgrabi — ali če želiš, lepše zvoni beseda »ozeml« — mokro cunjjo in počisti tla! Posejana so s kavčinimi iztrebki, da je nemarno gledati to nečistočo. Jaz tvoji princeski prav gotovo ne bom dekla.« je velela mama.

Hočeš — nočeš: zmočil sem cunjjo, pokleknil na tla in »nažil«.

»Kav, kav, kav!« se je zadovoljno oglašala črnubka in se sprehajala ob meni, ko sem se zaradi nje plazil po tleh ter drgnil in izpiral deske.

»Pred posteljo si oglej pod! Tam ti ne bo treba z lučjo iskati nesnage.« se je oglašila mama in se budomučno smehljala, ko me je opazovala pri dnevnem opraviilu — pri plazenju po koščicah kolenih...

»Kako bi te, moje čudovito bitje, odvadil tvoje nerodnosti?« sem zdihoval in drgnil tla, kot mi je bilo ukazano.

Katka, moja črnubka, je spremljala — kakor kaka nadležna nadzornica moje opravila in se mi rogala: »Kav! Kav! Kav!« Pravil! Pravil! Kav! Kav! — kav!

Ej, moja Katka je bila (nič ne bom prikrival) ljubezniva, iznajdljiva, nagajiva, pa tudi — mubasta. Pripravil sem ji jeprgo na risarski deski, ki sem jo utaknil za stranico, pod desko razgrnil časopisni papir

za njeno čiščo, ona pa: »Kav! Kav! Kav!« in že je s kljunom dvignila rjubo, se stisnila ob moje lice in z menoj vred zaspala. Zjutraj — točno ob peti uril — sem čutil, da nekdo dreva v veke desnega očesa. Pogledal sem. Pred menoj je stala na eni nožici črnubka s privzdignjenim repom in razpetimi krili, nato je sledil jutranji pozdrav: »Kavkanul« in nato takoj skok na desko in izzivalni posmehek: »Kav! Kav! Kav!« Če ti je prav ali ne, kroglice naj ti bodo tudi v pozdravu!

»Ti grda! Titititi, ti si pa zares grda! Kaj ne moreš pustiti plačila na papirju, ki sem ti ga nalašč za to pripravil? Katka, če bo —«

Moja Katka se je zasmejala: »Kavool« zletela je na omavo, tam razprla svoja krila, ki so ji na novo zrastle, in se mi rogala v obraz: »Kav! Kav! Kav!«

»Da, Katka, tega mora biti konec!« sem osteval prijateljsko in ji pretil: »Če se ne boš poboljšala, te požnem čez prag, pa si poišči jepergo kje drugje!« Da je bila pretnj, samo beseda, to si lahko tolmáčite, zakaj ljubezen odpušča — trikrat odpušča...

Izpoved je popolna, če povem: vse, prav vse sem storil za svojo ljubljenko, za svojo črnubko, ki mi je krajšala in kradla čas.

Beseda »jeprga« — prvotno »jeperga« — je popačena nemška beseda »Herberge«, kar pomeni prenočišče. Med Medvodami in Kranjem je naselje z imenom »Jeprca«. Ko še ni bilo železne ceste, so v Jeprci postajali vozniki in tam zase in konje dobili prenočišče. — Simon Jenko je napisal mično zgodbo »Jeprski učitelj«. Berite jo!

Križanka št. 63

1	2	3	4	5	6
7					8
9					10
11					12
13					14
15					

Križanka je magična, zato velja prva številka za opis vodoravno, druga pa za navpično:

1. 1. igra z žogo, v kateri dosega-
jo v zadnjem času precej uspeha
triglavani; 7., 2. sponc; 8., 3. gozdni
sadež; 9., 14. kemijski simbol za
niob; 10., 4. glasno pozdravljanje;
12., 5. osebni zaimek; 13., 11. azijska
država; 14., 9. jezero v Afriki;
15., 6. pridelovavec surovine za iz-
delavo cigaret.

Rešitev križanke št. 62

Vodoravno: 1. Otoman; 7. kadulja;
9. uta; 10. pav; 11. si; 12. rasa; 13.
Bakar; 14. farsa; 16. Anet; 17. cj;
19. Liz; 20. Ava; 21. ateizem; 23. an-
tika.

TEZEK PRIMER

— Doktor, mislim, da ga samo z operacijo lahko ločimo od stola!

UGOVOR

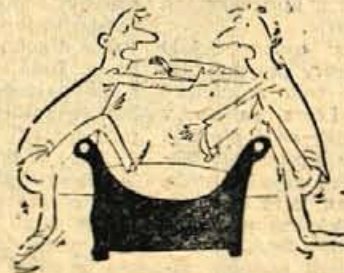
— Zelo slaba je ta pijača, ki jo tukaj pijemo. Ali niste tudi vi tega mnenja?

NA PLANINAH

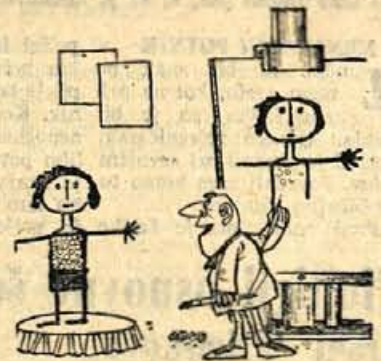
— In kaj bova zdaj?

BORBA MNENJ

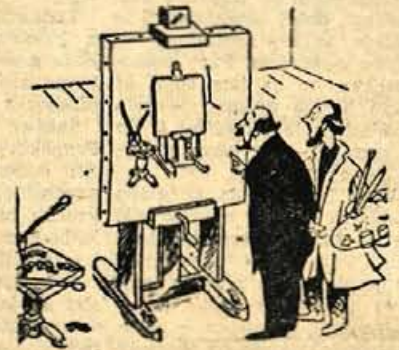
BREZ BESED

SLIKARSKA

— Vi ste model, ki si ga želi vsak slikar!

UMETNIŠKA RESNICA

— Slikam tisto, kar vidim!

dokumenti • dokumenti • dokumenti • dokumenti • dokumenti • dokumenti • dokumenti • dokumenti • dokumenti • dokumenti

13. DECEMBER — Orožniki so se danes spet peljali v Bodzentyn. Z njimi se je odpeljal gostilničar iz Krajna. Po prihodu je povedal, da so danes spet nekoga ubili. Novica nas je vznemirila, zakaj doslej še ni bilo takšnega primera.

21. DECEMBER — Danes sem odšel v Bodzentyn, da bi mi izgotovili plombe; in tako je tudi bilo, zobozdravnik jih je napravil. Po vrnitvi nisem našel očeta, odpeljal se je v Kielce, da bi prevzel kontingent moke za Žide iz naše občine. Očka je prišel pozno ponoči, vendar brez moke, ker se je konj utrudil, pa jo je moral pustiti pri nekem gostilničarju, tri kilometre od tod, in pojde šele jutri ponjo.

26. DECEMBER — Očka se je pravkar oblačil, ko je prišel ponj neki deček, naj gre v prodajalno, ker ga kliče orožnik, pa ne ve čemu. Očka se je oblekel in odšel v prodajalno. Zelo smo se prestrašili, ker nismo vedeli, čemu ga kliče. V teh časih te lahko zapro zaradi vsake malenkosti. Očka se je vrnil čez nekaj trenutkov in dejal, da so kontrolorji včeraj zvečer obiskali druge Žide in pri vsakem določili kravo za oddajo po naročilu, da morajo pripeljati krave v klavnico v Kielce.

LETO 1942

8. JANUAR — Popoldne sem izvedel, da sta med Židi v Bodzentynu spet dve žrtvi. Prvi je bil takoj mrtev, drugi ranjen. Ranjenca so aretirali in ga odpeljali s seboj na stražnico v Bielin, kjer ga bodo pobili do smrti.

11. JANUAR — Od ranega jutra je snežni vihar in huda zmrzal, danes je 20. stopinj C pod ničlo. Gledal sem, kako brije veter prek

je pri schulzeju bral razglas, da bodo Žide preselili in da ne smejo vzeti ničesar s seboj razen to, kar imajo na sebi. Novica nas je tako preplašila, da nismo vedeli, kaj se dogaja z nami. Ko je prišel očka, smo pripravili nekaj svežnjev z rečmi in jih odnesli k sosedu. Ako nas izselijo brez vzroka, vsaj ne bodo v hiši. Očka je hotel prodati omaro in druge hišne potrebščine, vendar ni bilo kupca zanje. Kupci so si

izvedel o tej izselitvi, kam nas bodo izselili in kdaj. Neučakano smo čakali očeta, morda nam prinese lepšo novico. Po vrnitvi ni povedal nič podrobnejšega, le to, da je danes seja vseh židovskih starejšinskih svetov okraja Kielce v okrajnem svetu. Na tej seji naj bi del kakšnega naselja ali mesteca določili za židovsko četrt. Očka pa ni povedal, kje bo to, ker se je odpeljal prej kot drugi, oglasiti bi se morali mimogrede, pa se niso, ker so se vračali ponoči.

DNEVNIK Davida Rubinowicza

polj, in videl, da občinski sluga lepi plakate. Takoj sem odšel tja, da bi videl, kaj novega piše v razglasu. Na plakatu ni bilo ničesar novega, toda občinski sluga je dejal, da je schulzeju prinesel razglas, v katerem piše, da bodo preselili vse Žide iz vasi. Povedal sem doma in vsi smo bili prepadeli. Zdaj, sredi tako hude zime, nas hočejo izseliti? Kam? Zdaj smo na vrsti, pretrpeti bomo morali hude muke. Boj ve, kako dolgo.

12. JANUAR — Ze zjutraj sem odšel odmetavati sneg. Vstopil sem, da bi se ogrel, ko je prišel schulzejev namestnik in dejal, da

cer bili, vendar so hoteli dobiti stvari za polovično ceno, očka pa je dejal, da jih bo pustil tukaj, toda za takšno ceno jih ne da. Ko smo se malec pomirili, smo začeli pripravljati načrte, kdo bo kaj nosil, katero perilo bomo oblekli in katero zložili v prtljago. Razglas ne pravi kam nas bodo izselili in čemu, le da nas bodo preselili in nič drugega. Zvečer je prišel neki gostilničar in hotel kupiti omaro, vendar je ponujal zanj 250 zl. in je ni kupil, kajti takšna omara mora veljati zdaj najmanj 500 zl.

13. JANUAR — Očka se je odpeljal v Kielce, da bi morda karkoli

14. JANUAR — Očka je danes odšel v Daleszyce. Po kosilu sem odšel v trgovino in med potjo srečal soseda, ki mi je povedala, da je iz Bielina prišla hči njene sestre in dejala, da so izselitev preložili do maja. Novica me je zelo razveselila in odšel sem k njej, da bi zvedel kaj več. Povedala mi je isto. Takoj sem odšel, da bi jim povedal novico in jih razveselil. Proti večeru je prišel očka iz Daleszyce. Tudi očka je vedel povedati o izselitvi, da je preložena do maja, dejal je, da bomo prejeli kontingent moke za januar in da se bo jutri odpeljal ponjo v Kielce.

15. JANUAR — Gledal sem skozi okno in opazil, da se je pred hišo ustavil voz z orožniki in da gredo k nam. Ko so vstopili, so nas naglani odmetavati sneg, mi pa nismo vedeli, da so prišli zaradi tega, mislili smo, da nas bodo odpeljali.